

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نپاشد تن من مېباد
همه سر به سر تن به کشتن د هیم

بدین بوم وېر زنده یک تن مېباد
از آن به که کشور به دشمن د هیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Literary-Cultural

ادبی - فرهنگی

استاد محمد اسحاق "برکت"

ویرجینیا - 13 اکتوبر 2012

څه ولیکو؟

لری - لری - لری - لری - لری

اوکه لېرې (۱)؟

در یکی از مقالات که منظور و مطلب نویسنده کلمه چارحرفی (لېرې) یعنی د وړیا بعید بود آنرا چندین جا با کلمه سه حرفی (ل + ر + ی) به اشکال مختلف نگاشته اند، توجهم را جلب کرد. برداشت من اینست که نویسنده لسان پشتو را به حساب وطنی و محاوره محیطی خوب میداند اما چه بهتر اگر کمی هم با دستور لسان آشنا شوند تا خواننده و آنانی را که میخواهند پشتو بیاموزند و یا مقالات و نوشته های پشتو را تعقیب مینمایند با چنین املاها، گیج، مات و مبهوت و اسیمه نسازند. برای اینکه تشویش و نگرانی اشرف خواننده را رفع کرده باشم با وجود بضاعت مُزجاتم در دستور زبان و خاصاً لسان پشتو و بسا ناسازگاریهای دگر این لسان، به شرح هریک میپردازم:

- **لری**: با لام مفتوح و یای ملینه که حرف ماقبل آن شاید و باید و به تأکید میگویم، مفتوح است و حرکت دگر بوده و شده نمیتواند، تا جایی که عقل مقصر من کار میدهد و معلومات اندکم سازگار است، هیچ معنی ندارد. لیس پشیء.

- **لری**: بالام مکسور، باز همو گپ رای مفتوح و یای ملینه، بمعنی شکمبه یا معدة حیوانات (۲).

- **لری**: با لام مضموم و در اخیر یای ملینه باز هم بی معناست.

- **لری**: با لام مفتوح، یای معروف که حرف (را) باید و حتماً مکسور است یعنی (دارد) از مصدر لرل یعنی داشتن - مفرد غائب (۳).

- **لری**: بالام مکسور، رای مکسور و یای معروف، به نظر پشتو زبانان جنوب شرقی کشور یا مردمان پکتیا، پکتیکا و خوست یعنی دارد برای مفرد غایب که نادرستش نتوان گفت.

- **لری**: با ضمه لام، کسره (را) و یای معروف چیزی معنا ندارد.

- لَری :** با لام مفتوح راء مکسور و یای مجهول (ی) یعنی داری از مصدر داشتن مفرد مخاطب. بار دگر یادآور باید شد که حرف ماقبل یای مجهول مدام و برای همیشه بدون استثناء مکسور است و با دگر حرکت تلفظ نمیشود.
- لَری :** با کسر لام و راء بازهم بگفت مردم پکتیا یعنی داری - مفرد مخاطب مگر با فتح لام درستتر و صحیحتر است.
- لَری :** باضم لام حرف را و یای مجهول کدام معنایی از ان حاصل نمیشود.
- لَری :** (لام مفتوح راء مکسور و یای تأنیث یا یای دمبکدار) و همچنان دیگر حرکات حروف لام و راء نوشته بی معنیست (۴).
- لَری :** بالام مفتوح راء مکسور و یای (کرواله) یعنی یای مخصوص افعال بمعنای دارید یعنی شما دارید جمع مخاطب.
- لَری :** بازهم با تلفظ کسر لام که از محاوره های بعضی پشتونها شنیده میشود، معنی شما دارید را افاده میکند.

توضیحات :

- (۱) - در سیستم انترنیت دست داشته امکان درست نوشتن (یای مجهول وسط کلمات) میسر نیست، از روی بزرگواری شما آنرا درست پندارید.
- (۲) - در پښتو معده را نس گویند و وقتی به حیوانات برمیگردد آنرا لَری گویند که عوامش شکمبه گویند و آنچه را در دری شکم گویند در پښتو گپده میگویند و این همان جائیست که در ان اعضای داخلی بدن جابجا شده اند. والله اعلم
- چون سخن از معده یا به پښتو نس گفته آمد، لغت نس ناستی که در دری اسهال گویند نیز ازینجا برخاست.
- (۳) - حرف ماقبل یای معروف، مجهول، تأنیث و یای فعلی آخر کلمات فقط با اندک تغییر تلفظ همه مکسور اند و دگر حرکات را نمیپذیرند.
- (۴) - (ی) یای تأنیث مخصوص اسما و صرف در آخر اسم جامیگیرد و بس. (ئ) این یا در حالی که از نظر تلفظ با (ی) یکسانست اما در اخیر فعل و آنهم جمع مخاطب جا میگیرد.